

# شناسايي و معرفي قابليت‌هاي توريسم روستايي شهرستان بندرانزلي

دکتر اکبر معتمدي مهرا<sup>۱</sup>، پري موسي پور مياندهي<sup>۲</sup>

## چکیده

شهرستان بندر انزلي در استان گيلان با سواحل ماسه‌اي و تالاب بين‌المللي آن در مقاطع مختلف سال پذيراي شمار زيادي از گردشگران است. جاذبه‌هاي طبيعي به همراه چشم اندازه‌اي بي نظير و متنوع طبيعي از مهمترين عوامل جذب گردشگر در اين منطقه است. بطوریکه گردشگران عمدتاً اين شهر را با نام دريا و تالاب مي شناسند و از وجود روستاهاي سرسبز و زيبا و ساير جاذبه‌هاي آن چندان اطلاعي ندارند. هدف اصلي اين مقاله شناسايي و معرفي قابليت‌هاي گردشگري در روستاهاي اين شهرستان است که مي تواند در کنار ساير جاذبه‌هاي منطقه، گردشگري روستايي را به عنوان موضوعي جديد در برنامه‌ريزي‌هاي منطقه مطرح نمايد. در اين تحقيق نيز با توجه به قابليت‌هاي موجود در روستاهاي شهرستان سعي گرديده تا پس از جمع آوري اطلاعات با استفاده از مدل گاتمن قابليت‌هاي موجود طبقه‌بندي و بر مبناي آن روستاها رتبه‌بندي گرديده و در پايان روستاهاي با قابليت بالاي جاذب مشخص گردند.

واژگان کلیدی: قابليت‌هاي گردشگري، گردشگري روستايي، بندر انزلي

---

<sup>۱</sup> - استاديار گروه جغرافيا دانشگاه آزاد اسلامي واحد رشت  
<sup>۲</sup> - دانشجوي دکتري جغرافيا و برنامه ريزي روستايي- دانشگاه آزاد اسلامي واحد علوم و تحقيقات

## ۱. مقدمه

گردشگری در سالیان اخیر به یکی از پردرآمدترین بخش‌های اقتصادی تبدیل شده و هر کس به نحوی سعی می‌کند که از این بازار بهره‌ای ببرد. امروزه توسعه گردشگری می‌تواند سبب ایجاد اشتغال، افزایش درآمد و در نهایت رفاه و بهبود وضعیت معیشتی مردم شود. روستاها از گذشته دور یکی از مقاصد گردشگران و محلی برای سیر سفر مردم بوده است. امروزه بسیاری از نواحی روستایی به علت داشتن محیطی مفرح و جاذب، بسیاری از جمعیت شهری در ایام تعطیلات آخر هفته و یا فصلی و سالانه را به سوی خود می‌کشاند (مطیعی لنگرودی، ۸۷، ۱۳۷۵). هوای خوب، غذای سالم و تازه، مناظر و باغات زیبا همواره برای مردم به ویژه شهرنشینان جذاب بوده، لیکن به علت عدم مطالعه، برنامه‌ریزی و سرمایه‌گذاری، از پتانسیل‌های موجود به نحو شایسته‌ای صورت نگرفته است. از اینرو شناسایی قابلیت‌های گردشگری روستاها از جمله اهداف مهم این مقاله می‌باشد. بندر انزلی از شهرهای زیبای گیلان با ویژگی‌های نادر است. روستاهای زیبا با چشم‌انداز متنوع از جمله این توانمندی‌هاست، که در واحدهای مختلف توپوگرافی نظیر ساحل، جلگه و حاشیه تالاب قرار گرفته‌اند و اقتصاد و معیشت مردم منطقه در ارتباط مستقیم با قابلیت‌های متنوع محیطی آن است. شناسایی قابلیت‌های طبیعی

و انسانی این شهرستان با توجه به توان بالای گردشگری نقش مستقیم در توسعه روستایی آن دارد. برای این اساس محدوده‌ای که در این تحقیق به آن پرداخته شده است شامل محدوده سیاسی بندرانزلی است که از شمال به دریای خزر، از جنوب به شهرستان رشت و صومعه سرا، از شرق به شهرستان رشت و از غرب به شهرستان رضوانشهر همجوار است (نقشه شماره ۱). بندرانزلی بر اساس آخرین تقسیمات کشوری دارای ۲۹ آبادی است که بین مدار ۳۷ درجه و ۲۰ دقیقه تا ۳۷ درجه و ۳۴ دقیقه عرض شمالی و نصف النهار ۴۹ درجه و ۱۵ دقیقه تا ۴۹ درجه و ۴۸ دقیقه طول شرقی واقع شده است (مختصات جغرافیایی استان گیلان، ۱۳۷۸). مساحت شهرستان ۳۰۸/۹ کیلومتر مربع است و ۲/۱ درصد از مساحت استان را در بر می‌گیرد (آمار نامه استان گیلان، ۱۳۷۹).



این محدوده بین مدار ۳۷ درجه و ۲۰ دقیقه تا ۳۷ درجه و ۳۴ دقیقه عرض شمالی و نصف النهار ۴۹ درجه و ۱۵ دقیقه تا ۴۹ درجه و ۴۸ دقیقه طول شرقی واقع شده است (مختصات جغرافیایی استان گیلان، ۱۳۷۸، ۲۴). مساحت شهرستان برابر ۳۰۸/۹ کیلومتر مربع بوده که ۲/۱ درصد از مساحت استان را در بر می‌گیرد (آمار نامه استان گیلان، ۱۳۷۹، ۵۱).

بر اساس آمار سال ۱۳۷۵ شهرستان بندر انزلی دارای ۲۹۰۳۴ خانوار و ۱۱۹۸۲۷ نفر جمعیت بوده است. از کل جمعیت شهرستان ۹۸۵۴۴ نفر در مناطق شهری و ۲۱۲۸۳ نفر در مناطق روستایی زندگی می‌کنند. بیشترین جمعیت روستایی در دهستان چهار فریضه با ۷۲/۲ درصد می‌باشد (جدول شماره ۱).

جدول ۱. جمعیت و درصد شهرنشینی و روستانشینی شهرستان بندر انزلی

۱۳۷۵				شرح
جمعیت	روستایی	شهری	کل	
۱۱۹۸۲۷	۱۰۰	۲۴۵۷۹	۴/۵	شهرستان
۹۸۵۴۴	۸۲/۲۴	۲۳۹۶۳	۴/۱	مناطق شهری
۲۱۲۸۳	۱۷/۷۶	۵۰۷۱	۴/۱	مناطق روستایی
۵۹۲۹	۲۷/۸	۱۲۴۹	۴/۷	دهستان لیجاری
۱۵۳۵۴	۷۲/۲	۳۸۲۲	۴	دهستان چهار فریضه

ماخذ: مرکز آمار ایران - سرشماری عمومی نفوس و مسکن شهرستان بندر انزلی سالهای ۱۳۷۵

بندر انزلي به عنوان يكي از شهرهاي زيباي استان گيلان، در سال ۸۳۸ هجري شمسي به صورت دهكده اي كوچك به عنوان توقفگاه ماهيگيران و شكارچيان دريائي فعال بوده است. سواحل ماسه اي و نقره فام انزلي از دير باز همواره در مقاطع مختلف سال پذيراي انبوه مسافران بوده است<sup>۱</sup>.

این شهر از دو جهت اهمیت دارد:  
۱- مهمترين بندر تجاري در ساحل دريائي خزر است

۲- به علت قرار گرفتن در ساحل ماسه اي دريا از موقعيت مناسب براي توريسم تفريحي و استراحتي برخوردار است (كتاب گيلان، ۴۷۲، ۱۳۷۴).

این شهرستان از مناظر و چشم اندازهاي بسيارزيبايي برخوردار است. به گونه اي كه تمامي نقاط آن مستعد جذب گردشگر مي باشد. بنا براین با توجه به شرايط اقليمي شهرستان و ويژگيهاي محيطي آن كه بخش عمده آن را دريا و تالاب فراگرفته، از قابليت هاي توريسم پذيري بالايي برخوردار است. روستاهاي اين شهرستان به دليل داشتن مزارع برنج، باغات، انواع استخرهاي طبيعي و پرورش ماهي از زيبايي خاصي نسبت به ديگر روستاها برخوردار هستند، در ضمن موقعيت ويژه اين شهرستان (قرارگرفتن در منطقه ويژه اقتصادي، وجود تالاب و دريائي خزر) مسافران و گردشگران بي شماري را سالانه در فصول

---

<sup>۱</sup> - geocities.۱۳۸۴.p۳

مختلف، مخصوصاً در فصل تابستان برای گذران اوقات فراغت به سوی خود جذب می‌کند. همجواری برخی از روستاها با شهرانزلی موجب شده که گردشگران به داخل روستاها نیز مراجعه نمایند، بعنوان مثال، روستای بشمن در مجاورت هتل سفیدکنار قرارگرفته است که گردشگران داخلی و خارجی در این هتل اقامت می‌کنند و برای گشت‌وگذار به این روستا نیز می‌روند. اما برای ساماندهی این گردشگران تدابیر خاصی انجام نشده است و مطالعات میدانی انجام شده در زمینه گردشگری روستایی، نبود طرح‌های گردشگری موجب این امر شده که اطلاعات کافی در زمینه تعداد گردشگران وارد شده به روستاها به عنوان یکی از مشکلات در روند تحقیق باشد.

## ۲. طبقه بندی قابلیت های گردشگری روستایی

گردشگری روستایی از انواع توریسم شناخته شده است. روستا به عنوان حلقه آغازین زنجیره سکونتگاهی در ارتباط مستقیم با طبیعت بوده و از این منظر دارای قابلیت‌های بالایی گردشگری در طبیعت (اکوتوریسم) است. همچنین با توجه به این که اشتغال غالب در مناطق روستایی کشاورزی است و بخش اعظم کشاورزی کشور در مناطق روستایی مستقر بوده، گردشگری کشاورزی (اگروتوریسم) نیز در ارتباط تنگاتنگی با گردشگری روستایی قرار دارد (نعمتی، ۱۳۸۴، ص ۸۳).

روستاهای محدوده مطالعاتی به عنوان واحدهای زیستی و اجتماعی دارای قابلیت‌های فراوانی از نظر جذب گردشگرند که اهم این قابلیت‌ها عبارتند از:

- ۱- قابلیت‌های طبیعی روستاها شامل: دریا و سواحل، رودخانه‌ها، تالاب
- ۲- قابلیت‌های تاریخی، باستانی و مذهبی روستاها شامل: آثار باستانی، امام زاده، بقعه
- ۳- قابلیت‌های فرهنگی روستاها شامل: نوع لباس، آداب و رسوم، زبان
- ۴- قابلیت‌های اقتصادی روستاها شامل: بازار هفتگی، بازارچه، صنایع دستی
- ۵- قابلیت‌های ورزشی روستاها شامل: سالن ورزشی، زمین ورزشی
- ۶- قابلیت‌های اقامتی روستاها شامل: انواع اقامتگاه‌های موجود در روستا

## ۲-۱. قابلیت‌های طبیعی

این گروه از قابلیت‌ها به اندازه کافی قابلیت جذب توریست را دارند. مهمترین این قابلیت‌ها عبارتند از:

### دریا - سواحل

دریای خزر با وسعتی در حدود ۴۳۸۰۰۰ کیلومترمربع بزرگترین دریاچه جهان است این دریا در میان کشورهای ایران، روسیه، ترکمنستان، قزاقستان و آذربایجان گسترده است. کناره‌های جنوبی آن، از خلیج مخموم قلی‌تا



آستارا ، به خط ساحلي ايران مربوط است اين دريا ۶۳۸۰ كيلومتر ساحل دارد كه حدود ۹۹۲ كيلومتر آن از آستارا تا مصب رود اترك متعلق به ايران است (زنده دل ، ۴۴ ، ۱۳۷۹) .

طول سواحل دريا در استان گيلان ۲۲۰ كيلومتر مي‌رسد و در شهرستان بنادر انزلي ۳۵ كيلومتر (۲۰ كيلومتر سواحل انزلي و ۱۵ كيلومتر ساحل غازيان است) سواحل دريائي خزر از جمله زيباترين و جذابترين مناطق توريستي محدوده محسوب مي‌شود كه مورد توجه توريست داخلي و خارجي مي باشد ، و همچنين از بهترين نقاط براي شنا مي‌باشد . استفاده صحيح از آب دريا و سياحت در بلوار كه در حاشيه قسمتي از تالاب و دريا قرار دارد براي تمدد اعصاب و بدن بسيار مناسب است ، استنشاق (يد) برخاسته از دريا خصوصاً در غروب خورشيد براي كساني كه ناراحتي اعصاب و يا بيماري گواتر دارند داروي شفا بخش مي‌باشد (طويلي ، ۲۵ ، ۱۳۷۱) .

قرارگيري دركنار بزرگترين درياچه جهان يكي از قابليت هاي گردشگري روستاهاي محدوده مورد مطالعه مي باشد .

در دهستان چهار فريضة روستاهاي بشمن ، رودپشت ، سنگاچين (پايين محله و بالامحله) ، علي آباد ، كچلك ، كپور چال داراي سواحل زيبا براي گردشگري روستايي هستند .

در دهستان ليچاركي حسن رود به جز روستاهاي تربگوده و شانگهاي پرده بقيه روستاها در حاشيه سواحل دريائي خزر قرار گرفته اند و داراي

سواحل هستند. همچنین این نکته حایز اهمیت است که به علت قرار گیری روستاهای این دهستان در منطقه ویژه تجاری اغلب دارای گردشگرانی خارجی نیز می باشند.

در این روستاها می توان برای جذب بیشتر گردشگران مکانهای اسکی روی آب و قایقرانی را احداث کرد، لازم بذکر است که جوانان این روستاها از طریق قایقرانی در ماههای تابستان امرار معاش می کنند.

تپه های ماسه ای سواحل روستاها، برای بازی کودکان و برگزاری مسابقات از قبیل، ساخت مجسمه های شنی و همچنین پیاده روی از قابلیت های بالقوه روستاهای محدوده محسوب می شوند .

#### **رودخانه ها**

بدون استثنا همگی رودخانه های این شهرستان دارای آب شیرین می باشند. از قابلیت های استفاده گردشگری رودخانه ها می توان ، استفاده از مناظر طبیعی بستر آنها، صید ، ورزش ماهیگیری، قایقرانی را نام برد. اما برای این بخش نیز در شهرستان چندان کاری انجام نشده و این قابلیت از نظر گردشگری بدون استفاده مانده است .

در دهستان چهار فریضه رودخانه های زیادی جاری هستند که یا از مزارع عبور می‌کنند اغلب این رودخانه ها به تالاب و یا دریا سرازیر می‌شوند در جدول شماره ۲ آورده شده (تصویر شماره



(۱) .

تصویر ۱. رودخانه سازمان بکنده مرز بین روستا های شانگهای پرده و طالب آباد  
جدول ۲. رودخانه های جاری روستاهای شهرستان بندر انزلی

نام آبادی	نام رودخانه	محل عبور
آبکنار	بهمبر سیاه کشیم	همجوار انتهای آبادی در ماه روزه
اشپلا	بهمبر	اکیلومتری
بالا محله سنگاجین	کپورچال رودخانه	انتهای آبادی
خمیران	ویشی رودبار	۱/۵ کیلومتر جنوب

علي آباد	کانال F۵ کچلک رودخانه	در داخل آباد بین مزارع
کچلک	کیورچال رودخانه	کنار آبادي
کرگان	رودخانه مرغوب	از کنار آبادي
شيله سر	رودخانه شیل	-
معاف	ویشی رودبار	از کنار
تربگوده	حسین بکنده	کنار آبادي
شانگهاي پرده	سازمان بکنده	انتهاي آبادي
طالب آباد	سازمان بکنده	ابتدای آبادي
لیجارکی	معتد بکنده	وسط آبادي
حسن رود	زادخاله شیجان رودخانه	از داخل آبادي از کنار
گلشن	رودخانه گلشن	-
جفرود پایین	فاضکش-قلي بکنده-ماهي رو	از کنار و از بین مزارع عبور مي کنند

ماخذ: مطالعات میدانی مرداد ۱۳۸۴

روستاهای دهستان لیجارکی حسن رود نیز دارای استعداد های طبیعی غیراز قرار گیری در حاشیه در یای خزرمی باشند . برخی از این قابلیت ها مانند ، عبور رودخانه از داخل مزارع و یا ایجاد مرز بین دوروستا توسط رود خانه است ، شانگهاي پرده و طالب آباد از روستاهایی هستند که اینگونه مناظر دل انگیزی را دارا می باشند (جدول شماره ۲) .

#### استخرها (سل)

استخرهای طبیعی یکی دیگر از قابلیت های طبیعی روستاهای محدوده مورد مطالعاتی می باشند . که غالبا در اکثر آبادي ها تعداد آنها به بیش

از تاه استخر پشت سر هم قرار گرفته که امکان سرمایه گذاری برای قایقرانی و ماهیگیری به عنوان یک ورزش مفرح ، پرتحرک و جذاب ، برای جذب توریسم روستایی را فراهم می‌کند.

**استخر ماهی**

به دلیل اینکه در اغلب روستاهای شهرستان بندر انزلی استخرهای پرورش ماهی احداث شده است ، از این استخر های ماهی علاوه بر ارزش اقتصادی، از نظر گردشگری نیز می‌توانند مورد استفاده قرار گیرند. و به عنوان یکی از قابلیت های گردشگری روستاها شناسایی و معرفی گردد . یکی از استفاده های گردشگری در این استخر هابر گزارى مسابقات ماهیگیری در آن می باشد (تصویر شماره ۲).

در دهستان چهار فریضه و روستاهای: آبکنار ، اشپلا، بضمن، رودپشت، سنگاچین، سسـیاه خالسه سر، خمیران، علی آباد، کرگان، کوچک محله ، و در دهستان لیجاری حسن رود روستای تربگوده دارای استخر ماهی می باشند .



تصویر ۲. استخر پرورش ماهی در آبکنار از قابلیت های گردشگری روستایی

### تالاب انزلی

تالاب از غرب به روستای کپور چال و آبکنار و از جنوب به صومعه سرا و بخش‌هایی از شهرستان رشت محدود می‌شود. محدوده آب تالاب انزلی بیش از ۲۰۰ کیلومتر مربع است که آب رودها و نهرها و زهکش‌های کشاورزی واقع در حوزه‌های آبریز به آن می‌ریزد (زنده دل، ۴۵، ۱۳۷۹).

تالاب علاوه بر اهمیت اقتصادی و زیست‌شناسی، از نظر گردشگری نیز دارای اهمیت بسزایی است. در فصل بهار با رویش انواع گیاهان و گل‌های آبی

بویژه چشم انداز انبوه گلهاي نیلوفر آبی همراه با پسته در یایی ونیزارهاکه ، محل زندگی و تخم گذاری پرندگانی چون قوی سپید ، غاز ، خوتکا و غیره از پر جاذبه ترین دیدنی های این شهرستان است و می تواند هزاران نفر از مشتاقان طبیعت را به سوی خود جلب کند. ایجاد برخی از امکانات و تاسیسات مربوط به فعالیتهای فراغتی موجود در تالاب می تواند زمینه برای جذب بیشتر گردشگران روستایی را بوجود آورد . قرار گیری برخی از روستاهای



محدوده مطالعاتی درحاشیه تالاب باعث ایجاد یکی از قابلیت های گردشگری روستاها محسوب می شود. در دهستان چهارفریضه :  
تصویر ۳. نیلوفر آبی از دیدنی های تالاب انزلی در روستای آبکنار

آبکنار، بوشمن، سنگاچین، ،، علی آباد، کرگان، کپور چال، مانند بوشمن در داخل روستا قرار گرفته است. در دهستان چهار فریضه نیز تالاب در داخل

محدوده روستاهایی چون تربگوده (وجه تسمیه اسم روستا به دلیل وجودترب، گیاهی که در تالاب می روید و برای سقف خانه های روستایی سنتی در قدیم استفاده می شده است) بجز روستای تربگوده روستاهای شانگهای پرده، حسن رود و لیجاری نیز همجوار تالاب می باشند.

البته باید اذعان داشت که این تالاب زیبا امروزه به علت ورود فاضلابهای صنعتی، کشاورزی و خانگی دارای آلودگی شدید می باشد که به عنوان یک محدودیت برای تالاب محسوب می شود.

#### مزارع و کشاورزی

اخیراً در بسیاری از کشورها برای استفاده از بازار مناسب گردشگری در روستاها و حداکثر بهرمندی از امکانات موجود، استفاده از محیط مزارع و باغات به عنوان یک جاذبه گردشگری مطرح شده که به نام اگروتوری<sup>۱</sup> نیز می نامند. که این کلمه ترکیبی از کشاورزی و توریسم است. گاهی آنرا فارم توریسم<sup>۲</sup> در این نوع از گردشگری افراد به صورت گروهی یا انفرادی یک یا چند روز در جوار روستا یا باغ سپری می کنند و از فعالیت های معمول کشاورزی و باغداری بازدید می کنند و احیاناً سیبی را از درخت می کنند که لذت خوردن زیادی دارد. همچنین از غذاهای محلی نیز صرف می کنند (شاهنده، ۴۹، ۱۳۸۳).

در کلیه روستاهای محدوده مطالعاتی کشاورزی و زراعت به صورت کشت برنج انجام می گیرد، در برخی از روستاها علاوه بر برنج محصولات دیگری همچون کلزا که این گیاه در فصل بهار با گل های

---

<sup>۱</sup> - Agri-Tourism

<sup>۲</sup> - Farm-Tourism



بسیار زیبایی، برنگ زرد تمام باغ را می پوشاند  
تجسم خاصی برای جذب گردشگران می شود.  
کلزا در روستاهای آبکنار، بشمن، رودپشت،  
سنگاجین، خمیران، علی آباد، کرگان و کپورچال  
موجود است و علاوه بر آن هندوانه و توتستان (برای پرورش کرم ابریشم) در روستاهای تربگوده و طالب آباد نیز کشت می گردد (تصویر شماره ۴).



تصویر ۴. مزارع زیبای برنج در روستای جای بیجار یکی از قابلیت های گردشگری

### پارک جنگلی

وجود پارک جنگلی در روستای یکی دیگر از  
قابلیت های گردشگری محسوب می شود در محدوده  
مطالعاتی تنها روستای اشپلادر دهستان چهار فریضه  
زیبا داشت، ولی هیچ گونه امکانات رفاهی برای مسافران  
در این پارک دیده نمی شد. همچنین وجود  
۳۳۰ هکتار زمین بایر در روستای سیاه خاله سر که

اهالی از منابع طبیعی تحویل گرفته بودند و از قابلیت‌های طبیعی این شهرستان محسوب می‌شود (تصویر شماره ۵).



تصویر ۵. پارک جنگلی واقع در روستای اشپلا از جاذبه‌های گردشگری روستایی

**۲- قابلیت‌های تاریخی - باستانی و مذهبی**  
شهرستان بندر انزلی به دلیل اینکه قدمت و سابقه چندانی ندارد، آثار تاریخی و یا مکان تاریخی قابل ملاحظه‌ای در روستاهای این شهرستان بر اساس مطالعات میدانی مشاهده‌نشده.

فقط در دو روستا مکان تاریخی وجود داشت . يك آثار تاریخی در روستای خمیران بود ، و آن حمامی که قدمت آن به ۱۵۰ سال می‌رسد (به گفته اهالی روستا) که قسمت اعظمی از آن تخریب شده و دیگری حمام میرزا کوچک خان در روستای علی آباد بود که کاملاً تخریب شده و آثاری از آن مشاهده نگردید.

بخش اعظم مکان های مذهبی که قابلیت گردشگری دارند در مناطق روستایی قرار گرفته اند با توجه به ساختار مذهبی کشور و اعتقادات مذهبی اقشار مختلف این اماکن پذیرای خیل علاقه مندانی هستند که به قصد زیارت می آیند . برغم استقبال فراوانی که از این اماکن صورت می‌گیرد ، بیشتر آنها فاقد امکانات و تسهیلات جانبی هستند.

اکثریت روستاهای شهرستان بندر انزلی یا دارای امام زاده ویا دارای بقعه هستند و در برخی از روستاها نیز درختانی به عنوان (آقا داریا درخت مزار) مورد احترام اهالی روستاها هستند که در روستای آبکنار و روستای چای بیجار این نوع درختان دیده می‌شد و روستاهای آبکنار، بشمن، رودپشت، سنگاچین، سیاوزان، شیله سر، چای بیجار، علی آباد، کچلک و کپورچال در دهستان چهار فریضه و حسن رود ، طالب آباد و لیجاری در دهستان لیجاری حسن رود دارای بقعه و یا امام زاده هستند. وجود مکان های مذهبی در روستاها موجب قابلیت جذب گردشگران مذهبی می‌شود اگر این مکان ها شناسایی شوند ، می‌تواند در جذب گردشگران روستایی موثر باشد.

### ۳ . قابلیت های فرهنگی

در روستاهای مورد مطالعه قابلیت های فرهنگی بیشماری در زمانهای گذشته بود ولی به

دلیل فرهنگ شهری اغلب این قابلیت ها امروزه در روستاها به فراموشی سپرده شده از انواع این نوع قابلیت ها وجود لباس محلی که فقط در روستای آبکنار یک نفر وجود داشت. و ورزشهای سنتی مانند کشتی گیله مردی که در هیچ یک از روستاها انجام نمی شد اما در جفرود پایین ورزا جنگ (ورزا در گویش محلی به گاو نر گفته می شود. البته گاو نری که برای جنگ استفاده می شود. در هنگام جنگ پس از آمادگیهای اولیه گاو نر را برای نبرد با یکدیگر به میدان می فرستند و صاحبان آنها از مردم پول جمع می کنند و پاییز و زمستان بهترین موقع ورزا جنگ است چون گاو ها از قدرت جسمانی کافی برخوردار می باشند) اما امروزه از این کار جلوگیری می کنند. در برخی از روستاهای دهستان چهار فریضه مانند: کرگان، آبکنار، تربه بر، رودپشت، معاف، کپورچال و کچلک به علت مهاجرت تالشیها به جزگویشگیلکی گویش تالشی نیز رایج است. اینگونه قابلیتها در روستاهای شهرستان از مزیت های جذب توریسم روستایی می باشد.

#### **۴. قابلیت های اقتصادی**

اصولا افرادی که به عنوان توریسم به شهرها و روستاها می آیند به خریدنیز می پردازند. با توجه به ماهیت سفر که شامل تغییرات و دگرگونی های سیستم روزمره زندگی می باشد، تاثیرات مختلفی به سیستم اعصاب و روحی انسان می گذارد که یکی از تاثیرات روانی سفر، پایین آمدن ارزش پول در طی مسافرت است که دلیل بر خرید بیشتر مسافران می باشد دلایل اصلی خرید گردشگران عبارتند از:

علاقه به شناخت فرهنگها، وسیله ای جهت یادآوری خاطرات سفر، تبلیغ و خود نمایی به اطرافیان می باشد (شیخ الاسلامی، ۶۳، ۱۳۷۴-۶۲).

از قابلیت های اقتصادی روستاها با توجه به مطالعات میدانی می توان به بازارهای هفتگی و بازارچه و صنایع دستی به شرح زیر اشاره نمود:

#### ۱- وجود بازار هفتگی و بازارچه در روستاها

روز بازارها و هفته بازارها یکی از کانونهای داد و ستد و خرید و فروش کالا و تولیدات بومی و محلی و بر خورد آراء و عقاید و تنظیم بخشی از مناسبات اجتماعی مردم، بویژه در کانون روستایی است. در حال حاضر در استان گیلان بازارهای هفتگی در اغلب شهرها بویژه در شهرستان بندر انزلی (شنبه بازار) برپا می شود. همچنین در برخی از روستاهای این شهرستان بازار هفتگی برپا می شود که عبارتند از:

کپور چال (دوشنبه بازار)، گلشن (سه شنبه بازار)، لیجاری (چهارشنبه بازار) و آبکنار (پنجشنبه بازار)، بازارچه نیز از مراکز خرید روستاها محسوب می شوند که روستاهای: کپور چال، گلشن، لیجاری، آبکنار، کرگان، ترب به برو بوشمن در داخل محل دارای بازارچه می باشند.

#### ۲- صنایع دستی

اصولا صنایع دستی به صنعتی گفته می شود که مواد اولیه آن از خود روستا بدست می آید. به برکت وجود تالاب و گیاهانی مانند نی، ترب، لی و... که در تالاب رشد می کنند و دستهای هنرمند زنان روستایی، روستاهای محدوده مورد مطالعه دارای انواع صنایع دستی که از شهرت قابل ملاحظه ای

برخوردارند می باشند. در دهستان چهار فریضه روستاهای، تر به بر، سنگاچین، کچلک، کپورچال، و در در دهستان لیجاری حسن رود کلیه روستاهای این دهستان دارای صنایع دست از قبیل بافت کلاه حصیری، زنبیل، سفره حصیری، غیره هستند برای گردشگر بسیار جالب و دیدنی خواهد بود که چگونه یک زنبیل و یا یک سفره حصیری بافته می شود و این امر جذب گردشگران را به روستا بیشتر خواهد کرد.

#### ه- قابلیت های ورزشی

نقش ورزش در گسترش صنعت توریسم بصورتی گسترده و جدی است که سازمان ملل سال ۲۰۰۴ را به عنوان توریسم ورزشی نام گذاری کرده است. گردشگری در واقع پلی بین مردم و فرهنگ های جهان به شمار می رود و ورزش هم یکی از این ستونهای این پل جهانی است (d onya.۱۳۸۴.p۱۳). وجود قابلیت های ورزشی از راه های جذب گردشگران به روستا می باشد در روستاهای این شهرستان با توجه به مطالعات میدانی دارای قابلیت های فراوانی است ولی از نظریات وجود تاسیسات ورزشی مانند سالن سرپوشیده و زمین فوتبال و غیره. با کمبودهای زیادی روبرو هستند. در دهستان چهار فریضه از ۱۸ روستا فقط روستای آبکنار دارای سالن ورزشی است و در دهستان لیجاری هیچ یک از روستاها سالن ورزشی ندارند در صورتی که با توجه به بارش فراوان در این شهرستان ایجاب می کند که روستاها دارای سالن سرپوشیده باشند. از لحاظ زمین فوتبال با آن که به صورت طبیعی

زمین‌های مستعدی برای این کار موجود می باشد که توسط اهالی از این زمین ها استفاده می‌شود. با اجرای مسابقات در داخل روستاها بر تعداد تماشاگران گردشگران روستایی افزود.

### **۶. قابلیت های اقامتی روستاها**

خانه ها و مساکن روستایی نیز از با اشکال متنوع و نقشهای متعدد خود از جمله جاذبه ها و قابلیت‌های توریستی به شمار می آیند. این نوع قابلیت در روستاهای مورد مطالعه با توجه به انواع آن به تعداد زیادی مشاهده شده است.

#### **خانه های سنتی :**

این گونه خانه ها به تعداد خیلی کم و فقط در روستای آبکنار و کپور چال دیده شد و کلیه خانه ها با سنگ بلوک و گاه ، آهن و آجر ساخته شده در صورتی که خانه های سنتی از مصالح موجود در روستا استفاده می شد. در کل روستاها تا خانه روستایی سنتی که آن هم تخریب شده یا در حال تخریب و بدون سکونت دیده شد.

#### **ویلا :**

این نوع اقامتگاهها در روستاهای آبکنار ، بوشمن ، سنگاچین، علی آباد و طالب آباد و لیجاری که بیشتر برای اجاره دادن به گردشگران استفاده می‌شود مشاهده شد.

در داخل روستای بوشمن هم منطقه ای محصور شده به نام خزر ویلا است. که در آن ویلاهایی از نوع

خانه هاي دوم<sup>۱</sup> محسوب مي‌شود، وجود داشت . که صاحبان آنها يا در تهران ويا حتي در كشورهاي اروپايي زندگي مي‌کنند و در ايام تعطيلات در طول سال و يا در ماههاي فصل تابستان براي گذران اوقات فراغت در اين ويلاها که داخل بافت روستا است زندگي مي‌کنند . همين موضوع باعث شده است که اين روستا يکي از روستاهاي پيشرفته اين شهرستان محسوب شود، و داراي بالاترين امکانات خدماتي مي‌باشد .

#### خانه باغ :

اين اقامتگاه هادر وسط باغ يا مزارع بودن ودر روستاهاي سياه خاله سر، تر به بر، شانگهاي پرده است.

#### کوتام و آلاچيق:

آلاچيق در اغلب روستاهايي که ساحلي هستند دیده مي‌شده اند آبکنار، تر به بر و در داخل مزارع نیز کوتام مشاهده شده است.

جدول ۳. تعداد و درصد قابليت هاي گردشگري روستايي شهرستان بندر انزلي

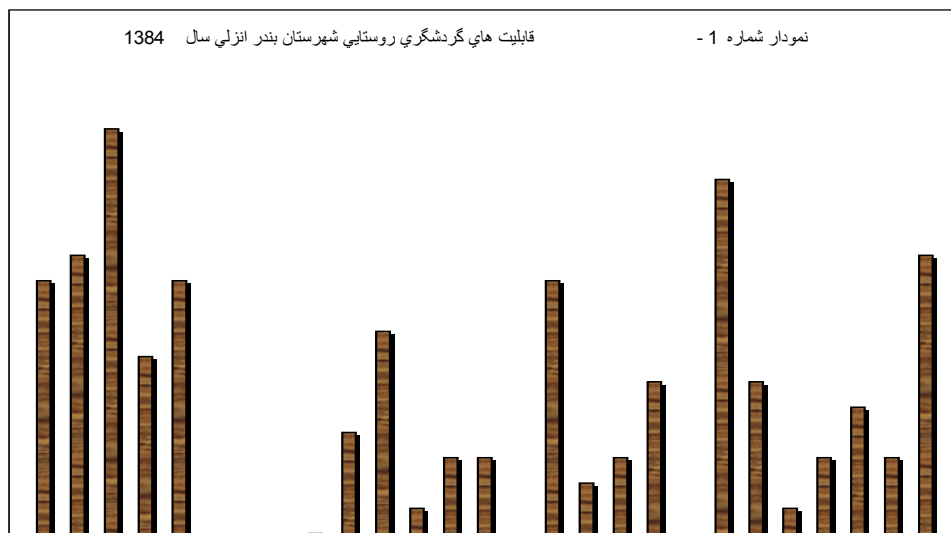
قابليت	تعداد روستا	درصد	قابليت	تعداد	درصد	قابليت	تعداد روستا	درصد
دريا	۱۲	۴۸	بقعه	۱۰	۴۰	زمين فوتبال	۱۶	۶۴

<sup>۱</sup> - Second homes



۳۲	۸	قايق راني	۱۲	۳	درخت مزار	۵۲	۱۳	تالاب
۱۲	۳	خانه سنتي	۲۰	۵	لباس محلي	۷۲	۱۸	رودخانه ه
۲۰	۵	اقامتگاه اجاره اي	۲۰	۵	زبان خاص	۳۶	۹	استخر طبيعي
۲۸	۷	ويلا	۴	۱	ورزاي جنگ	۴۸	۱۲	استخر ماهي
۲۰	۵	خانه باغ	۴۸	۱۲	صنايع دستي	۴	۱	پارك جنگلي
۵۲	۱۳	كوتام و آلاچيق	۱۶	۴	بازار هفتگي	۴	۱	چشمه
			۲۰	۵	بازارچه ه	۴	۱	آثار باستان ي
			۳۲	۸	كلزا	۸	۲	خانه قديمي
			۴	۱	سالن	۲۴	۶	امام زاده

ماخذ: مطالعات ميداني سال ۱۳۸۴



همانطور که در (جدول شماره ۳ و نمودار ۱) مشاهده می‌شود اغلب روستاهای مورد مطالعه دارای قابلیت‌های گردشگری روستایی هستند با شناسایی قابلیت‌های گردشگری روستایی و برنامه‌ریزی صحیح می‌توان هم بر تعداد گردشگران افزود و همچنین موجب اشتغال روستاییان را فراهم آورد در نهایت موجب رشد و توسعه روستاهای محدوده مورد مطالعه می‌شود. با توجه به مطالعات میدانی انجام شده می‌توان گفت که همه روستاهای محدوده به نوعی دارای قابلیت‌های گردشگری بالقوه هستند که با اندکی سرمایه‌گذاری و تخصیص اعتبار به این روستاها می‌توانند از مناطق مهم گردشگری روستایی محسوب شوند بطور مثال روستای اشپلا با جمعیت ۲۰۰ نفری خود دارای یکی از زیباترین پارک‌های جنگلی آن‌هم در وسط روستا می‌باشد و یا روستای سیاه خاله‌سر که در آن مزارع برنج که روح هر بیننده‌ای را نوازش می‌دهد. اما بیشترین قابلیت‌ها در روستای آبکنار وجود منطقه‌ای که تالاب در دو قسمت آن قرار گرفته که در یک طرف گیاهان زیبا و مانن نیلوفر آبی و

نیزارها و در طرف دیگر آب ساکن و بدون موج که آرامش و سکوت را برای کسانی که می خواهند به آرامش روحی برسند به ارمغان می آورد.

در این تحقیق برای رتبه بندی قابلیت های موجود در روستاهای شهرستان بندر انزلی از روش گاتمن استفاده شده است تا از این طریق روستاهایی که قابلیت های گردشگری بیشتری دارند مشخص شود. بر این اساس برای اینکه قابلیت ها را تبدیل به کمیت نمایم تا بتوان روستاها را رتبه بندی کرد، به قابلیت های تالاب، دریا، مزرعه، زمین فوتبال، قایق رانی صنایع دستی و لباس محلی، که در هر روستا باشد کد ۱ داده شده است و دیگر قابلیت ها به تعدادی که در روستا ها وجود دارند شماره گذاری و سپس با جمع کردن تعداد انواع قابلیت ها، بر اساس بیشترین قابلیت به روستاها رتبه داده شده است. (جدول شماره ۴)

باتوجه به داده های بدست آمده در مدل گاتمن روستاهای آبکنار- بوشمن- سنگاچین بالا و پایین- جفرود پایین - رودپشت و علی آباد به لحاظ وجود بیشترین قابلیت گردشگری یعنی از کل قابلیت ها که تعداد (۳۷ قابلیت) می باشد این روستاها ۲۸ قابلیت را یعنی ۷۶ درصد قابلیت های گردشگری را دارا می باشند با داشتن ۱۰۳۰۱۰ نفر جمعیت (۴۴ درصد جمعیت کل روستاها) در درجه اول قرار گرفته اند و آبادیهای کپورچال- شانگهای پرده - تر بگوده- چای بیجار - کرگان- اشپلا- طالب آباد و حسن رود با داشتن ۱۹ (۵۱ درصد) قابلیت های گردشگری با جمعیت ۹۸۲۸ نفر (۳۳/۲ درصد جمعیت روستاها) در مقام دوم، و روستاها کچلک - خمیران- لیجارکی - کوچک محله - سیاه خاله سر - تر به بر- شیله سر- سیاه وزان معاف به دلیل

داشتن کمترین قابلیت های گردشگری تعداد ۱۷ (۴۶ درصد) با جمعیت ۶۷۲۶ نفر (۲۲/۸ درصد جمعیت کل روستاها) در درجه سوم قرار می گیرند.

جدول شماره ۵- درجه بندی انواع قابلیت های گردشگری روستاهای شهرستان بندر انزلی

سال ۱۳۸۴ بر اساس مدل گاتمن

درجه	انواع قابلیت های گردشگری	تعداد سطح روستاها	درصد
۱	کوتام و آلاچیق- تعداد محصولات- ویلا - استخر ماهی- اقامتگاه اجاره ای- مزارع- خانه باغ- رودخانه- استخر طبیعی - زمین فوتبال- خانه های سنتی - تالاب	۴۸۳	۸۳/۹
۲	دریا- صنایع دستی- بقعه متبرکه- درخت (مزار)- گیاه کلزا- قایق رانی- امام زاده- زبان خاص- لباس محلی- بازار چه بازار هفتگی	۸۶	۱۴/۹
۳	خانه قدیمی- پارک جنگلی- چشمه- مکان تاریخی- میدان اسب سواری- زمین کلف- کومه- کتیبه- آثار باستانی- کشتی گیله مردی- آداب سنن- کلیسا	۷	۱/۳
جمع		۵۷۶	۱۰۰

ماخذ: مطالعات میدانی و پیمایش زمینی در روستاها سال ۱۳۸۴

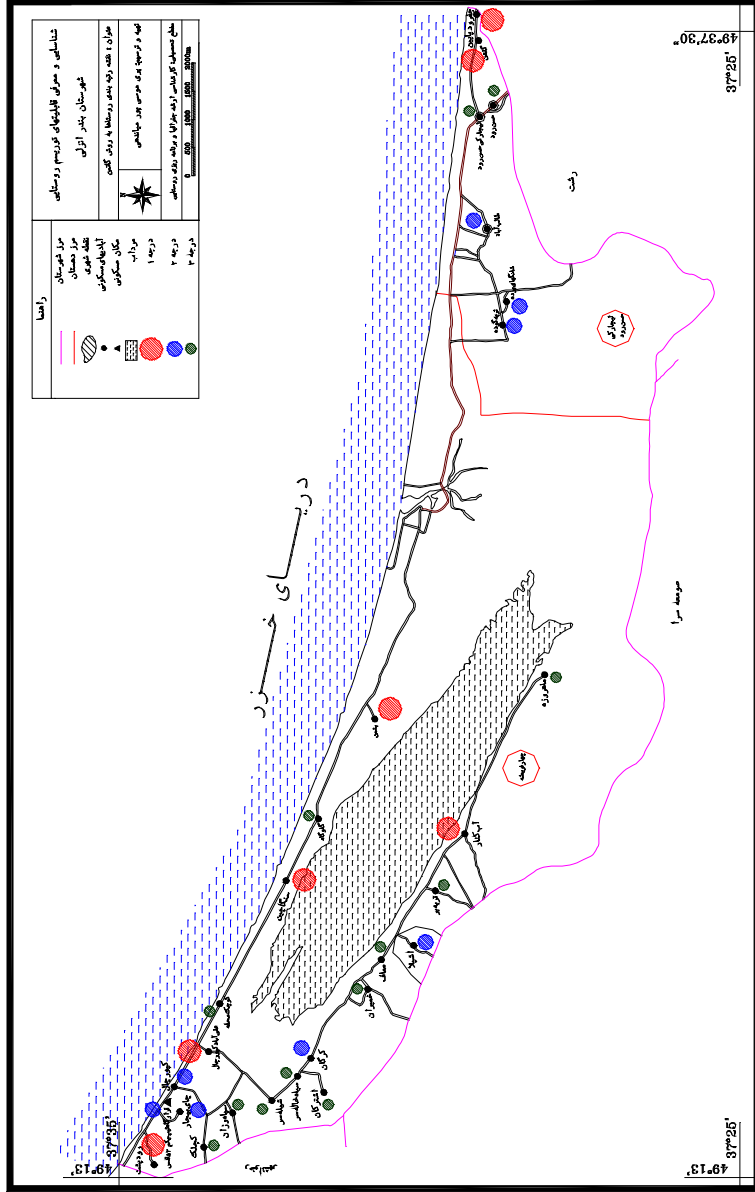
بر اساس داده های بدست آمده انواع قابلیت های گردشگری در روستاهای شهرستان بندر انزلی قابلیت های : کوتام و آلاچیق-تعداد محصولات-ویلا- استخر ماهی- اقامتگاه اجاره ای-مزارع- خانه باغ- رودخانه- استخر طبیعی- زمین فوتبال- خانه های سنتی-تالاب با تعداد ۴۸۳ عدد (۸۳/۹ درصد کل تعداد انواع قابلیت ها) در سطح روستاها درجه یک، وجاذبه های گردشگری، دریا- صنایع دستی- بقعه

متبرکه-درخت(مزار)-گیاه کلزا-قایق رانی-امام زاده-زبان خاص-لباس محلی - بازار چه بازار هفتگی با تعداد ۸۶ تا (۹/۱۴در صد از کل)در چه دوم و خانه قدیمی پارك جنگلی- چشمه-مکان تاریخی میدان اسب سواری- زمین گلف-کومه-کتیبه-آثار باستانی -کشتی گیله مردی- آداب سنن- کلیسا با تعداد ۷ تا (۳/۱درصد)یعنی کمترین تعداد قابلیت‌هایی که در روستاها وجود دارد درجه سوم را به خود اختصاص داده است (جدول شماره ۵)

همچنین بیشترین قابلیت های گردشگری در روستاهای بندر انزلی وجود کوتام و آلاچیق می باشد (۱۶۲مورد) لازم به ذکر است که در هیچ یک از روستاهای محدوده مورد مطالعه کلیسا ، آداب و سنن خاص، آثار باستانی، کشتی گیله مردی ، میدان اسب سواری ، زمین گلف و کتیبه وجود نداشت . لازم به ذکر است که در نواحی که مجاورت با تالاب بودند در فصل تابستان کومه ساخته می‌شود و در بهار آنها را به آتش می کشند و به همین دلیل کومه در هیچ یک از روستاها وجود نداشت این نوع اقامتگاه ها را در فصل زمستان به وفور می توان یافت.

نظر به اینکه برطبق نتایج بدست آمده از مدل گاتمن ، قابلیت های گردشگری روستایی اغلب روستاها از تنوع محصول به غیر از برنج برخوردار هستند و یکی از این محصولات که به عنوان یک قابلیت محسوب شده ، کلزا می باشد. مزارع کلزا در فصل بهار بسیار زیبا و دلربا است و می تواند به عنوان یک قابلیت برای جذب گردشگر کشاورزی از آن استفاده کرد .

باتوجه به مطالب گفته شده قابلیت های موجود در روستاهای آبکنار-بشمن-سنگاچین بالا و پایین- جفرود پایین - رودپشت و علی آباد به لحاظ وجود بیشترین قابلیت گردشگری از کل تعداد قابلیتها (۳۷قابلیت) دارای ۲۸ یعنی ۷۶در قابلیت های گردشگری را دارای باشند با داشتن ۱۰۳۰۱۰ نفر جمعیت (۴۴درصد جمعیت کل روستاها) در درجه اول از لحاظ درجه بندی روستاها قرار می گیرند میتوان بر روی این روستاها سرمایه گذاری انجام داد و جاذبه هایی که در روستا بیشتر است تقویت کرده تا موجب جذب بیشتر گردشگر به روستا شود .



البته به جز جاذبه های موجود ، قابلیت های بالقوه دیگری نیز در روستاهای محدوده مورد مطالعه وجود دارد بطور مثال ، روستای سیاه خاله سر، روستایان ۳۳۰هکتار زمین را از منابع طبیعی تحویل گرفته اند ولی زمین مذکور بدون استفاده مانده است ، در صورتی که باتوجه به کمبود زمین در روستا برای توسعه گردشگری می توان زمین مورد نظر را در این راستا مورد بهره برداری قرار داد که برای نمونه احداث زمین گلف که در استان موجود نمی باشد اقدام کرد.البته این نمونه ای از خروار است که در روستاها موجود می باشد . همچنین برای مالکیت برخی از زمین ها در روستاهای محدوده مورد مطالعه بین ادارات اختلافاتی وجود دارد و این امر باعث شده است که سالیان سال برخی از زمین ها بایر باشند.

### **نتیجه گیری**

درمجموع روستاهای محدوده مورد مطالعه توان بالایی در زمینه جذب گردشگری روستایی دارند. برای شناسایی قابلیت های گردشگری روستایی می بایست روستاها را بطور موشکافانه مورد مطالعه میدانی قرار داد، این توانایی ، نیروی بالقوه ای است ، که بهرمندی از آن نیازمند برنامه ریزی می باشد. به جرات می توان گفت برنامه ریزی برای گردشگری روستایی باید برنامه ریزی از پایین به بالا باشد زیرا از توانمندیها و ظرفیت های موجود در روستاها را



مسئولانی که در روستاها هستند مانند، دهیاران و شورای اسلامی و اهالی روستا بیشتر آگاهی دارند و می‌توان از دانش بومی آنها نیز در جهت پیشبرد اهداف برنامه ریزی در راستای گردشگری نهایت استفاده را بعمل آورد.

### **پیشنهادهای**

- ۱- ایجاد مکانهای مناسب در روستا توسط جوانان روستایی جهت استراحت گردشگران
- ۲- ایجاد طرح جامع گردشگری روستایی برای شناسایی قابلیت های گردشگری
- ۳- ایجاد خدمات رفاهی و بهداشتی در مناطق مستعد گردشگری
- ۴- آموزش جوانان روستایی برای شناسایی جاذبه های گردشگری روستایی به گردشگران
- ۵- تشویق روستاییان برای پاداشتن سنن و آداب گذشته برای جذب بیشتر گردشگران
- ۶- اعطای وام و تسهیلات بانکی با بهره کم به روستاییان برای احداث و یا تعمیر خانه های روستایی سنتی که به عنوان یکی از قابلیت های گردشگری روستایی.
- ۷- ایجاد تورهای گردشگری توسط جوانان روستایی برای شناساندن جاذبه های روستا به گردشگران
- ۸- ساخت مکانهای سنتی مناسب در داخل بافت روستا برای عرضه کالاهایی از قبیل ، صنایع دستی و تولیدات کشاورزی روستاییان
- ۹- برگزاری جشنواره های فرهنگی ، ورزشی و بازی های بومی و محلی روستایی در فصول مختلف سال برای شناساندن قابلیت های فرهنگی روستاها به گردشگران.

## منابع

- ۱- آمار نامه استان گیلان ، ۱۳۷۵ ، سازمان برنامه و بودجه (استان گیلان) .
- ۲- آمار نامه استان گیلان ، ۱۳۷۹ ، (۱۳۸۰) ، سازمان مدیریت و برنامه ریزی استان گیلان .
- ۳- زنده دل ، حسین ، ۱۳۷۹ ، مجموعه راهنمای جامع ایرانگردی استان گیلان ، نشر ایرانگردان سرشماری عمومی نفوس و مسکن شهرستان بندر انزلی سال ۱۳۷۵ .
- ۴- شاهنده ، بهزاد ، ۱۳۸۳ ، استفاده از مزارع کشاورزی برای جذب گردشگران ، راهی نو برای توسعه گردشگری روستایی ، ماهنامه دهیاری ، سال دوم ، شماره یازدهم ، بهمن .
- ۵- شیخ الاسلامی ، حسین ، ۱۳۷۴ ، جهانگردی و توسعه ( تاثیر متقابل صنعت توریسم و صنایع دستی ) ، ناشر مرکز تحقیقات و مطالعات سیاحتی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی
- ۶- طویلی ، عزیز ، ۱۳۷۱ ، بندر انزلی گشتای ایران ، ناشر مولف .
- ۷- کتاب گیلان ، ۱۳۷۴ ، انتشارات گروه پژوهشگران ، جلد ۱ .
- ۸- مطیعی لنگرودی ، سید حسن ، اهداف جهانگردی در استان خراسان ، فصلنامه تحقیقات جغرافیایی ، تابستان ۱۳۷۵ ، شماره ۴۱ .
- ۹- موسی پورمیاندی ، پری ، ۱۳۸۴ ، شناسایی و معرفی قابلیت های توریسم روستایی با تاکید بر اقامتگاه های خانگی ، پایان نامه کارشناسی ارشد ، استاد راهنما معتمدی مهر ، دانشگاه آزاد اسلامی واحد رشت- گروه جغرافیا .